

Особливості сучасної філософії права

*Вергун В.Г.
Смаль А.В.*

"Філософія права повинна спиратися на ґрунт загальної філософії, бо неможливе в загальної пізнання розвитку людства, як і розвитку в загальної, якщо не мати уявлення про загальний світовий лад і його значення"

Й. Колер

На всіх етапах свого історичного буття людина прагнула осмислити, зрозуміти, досягнути саму себе, світ навколо себе, себе у світі й світ у собі. В цьому аспекті не є винятком і світ права. Людство здавна цікавлять природа й сутність людських взаємовідносин, норм, правил, які визначають їх особливості. Предметом людського осмислення завжди були поняття «рівність», «свобода», «справедливість», «закон», зміст яких проливає світло на специфіку природи права, його онтологічні засади, цінності та значимість у житті людини і суспільства. Цими проблемами переймається і філософія права з її постійним пошуком істини про право.

Філософсько-правова проблематика привертала до себе увагу мислителів ще давнього світу. Геракліт, Демокріт, Фулідід і Гіппій, Антіфонт і Алкадімант, Епікур та багато інших неодноразово звертались до проблем свободи, права, закону.

Як і будь-яка конкретна філософська дисципліна, тобто наука про сутності і смисли свого об'єкту, філософія права досліджує сутність і сенс правового буття, з'ясовує значущість правових засад у житті людини, суспільства і держави, виявляє ціннісні виміри правової культури та правової свідомості.

Філософія права прагне з'ясувати над'юридичні сенси правових норм, тобто окреслити такі сюжети та порушити такі проблеми, розв'язанням яких зазвичай займаються юридичні дисципліни (що таке людина з погляду на її сутність; що таке свобода відносно необхідності; у чому полягає сенс людського існування тощо). Тобто філософія права намагається врахувати специфіку філософського погляду на соціальні факти у контексті філософського розуміння сутності явища, істини, обов'язку тощо. Значну увагу вона приділяє ціннісним вимірам правової свідомості і правової поведінки, якими є свобода, справедливість, гідність та інші духовні і моральні чесноти. У будь-якому разі вона передбачає необхідність застосування саме філософських методів і категорій для пізнання суспільно-правової дійсності

І хоча в різні часи по-різному трактувалася сутність філософії права, різні напрями дослідження в межах філософсько-правової проблематики сходилися в тому, що правові дослідження є дослідженнями не тільки загальноправових

категорій, які є безперечно присутніми у різних формах права, але основна мета філософсько-правової теорії полягає в дослідженні граничності права, його практичної обґрунтованості.

Спробуємо окреслити основні питання сучасної вітчизняної філософії права.

Визначальною для сучасної філософії права є ідея гуманізації. Розробка цієї проблематики є нагальною потребою сучасності. Дана ідея проявляється у визнанні людини ядром сучасної філософії, її буття в контексті соціального.

Найхарактернішим напрямом вітчизняної філософії права є феноменологічний напрям, який за предмет дослідження бере феномен людського життя, а предметом філософії права вважає стан духовного життя людини.

Філософія права зберігає і розвиває здатність права до критичної саморефлексії, а все розмаїття підходів до вирішення філософсько-правових питань стримує тенденцію до чергового монометодологізму. Аналіз сучасної філософсько-правової літератури свідчить про наявність у ній різних підходів до визначення права та його призначення. Особливо розрізняється протиставлення ціннісного підходу до права та логіко-понятійного або раціоналістичного. Кожна з цих методологічних настанов претендує на принципову важливість, як досягнення об'єктивності наукового пізнання.

Але залишається незаперечним факт формування нових підходів у філософії права, який відбувається в руслі нових підходів філософії, адже кожний філософський напрям характеризується фіксацією свого проблемного поля, наявністю своїх методів, виокремлення філософської "компетенції".

Звичайно, ми не можемо говорити про безпосереднє застосування положень філософських напрямів до правової дійсності. Висхідні принципи та ідеї філософських напрямів трансформуються і модифікуються в сфері філософії права. Оскільки розвиток філософсько-правового знання носить кумулятивний характер, то кожна нова філософсько-правова концепція збільшує загальну різноманітність можливих систем світоглядів.

Отже, як специфічна філософсько-правова теорія філософія права передбачає здатність суб'єктів правосвідомості, обмірковуючи факти правового життя, виходити за межі суто правового підходу, осмислювати їх в контексті загальних філософських категорій світорозуміння, таких, як добро і зло, свобода і поневолення тощо. Філософсько-правова рефлексія народжується тоді, коли виникають питання про визначальні цілі, цінності і сенс буття, які визнають у своїй соціальній діяльності суб'єкти правосвідомості і правовідносин. На кожному етапі свого розвитку людство трансформує систему філософії права, утворюючи нові течії та тренди. Якщо проаналізувати загальні характеристики системи філософії права з давніх-давен можна зробити

висновок про те,що сучасні течії виокремлюються с поміж попередніх мотивами направленості на гуманізацію системи та направленості на конкретного індивіда в соціумі.